

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Русиняка Андрія Івановича
«Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аналіз »,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність обраної теми.

Невпинна еволюція суспільно-політичного буття обумовлює перехід від безапеляційного споживання до контролю та індивідуального продукування інформації. Суспільство вимагає формування конвергентних медіа нового типу, котрі значно підсилюють вплив інформаційно-комунікаційних процесів на всі сфери життя. Інформація стає засобом впливу, методом маніпулювання та технологією лобювання інтересів, на сьогодні це найефективніша зброя в будь-якому протистоянні.

Засоби масової інформації отримали унікальну можливість бути виразником політичних, культурних, релігійних уподобань, сприяти формуванню ціннісних орієнтацій та ідеологічних переконань. Вказуючи, що значну увагу відведено дослідженню комунікаційних процесів на загальнодержавному рівні, дисертант наголошує на необхідності вивчення її регіонального аспекту, а надто, після реформи децентралізації. Разом з тим, автор актуалізує питання впровадження практики громадських мовників на регіональному та гіперлокальному рівнях, та спонукає до аналізу вітчизняного потенціалу реформування сфери мас-медіа. Доповнює актуальність дисертаційної роботи дослідження участі і потенціалу регіональних медіа в контексті глобального процесу конвергенції.

Усе вищезазначене визначає актуальність проведеної Русиняком А. І. наукової розвідки функціонування регіональних ЗМІ в політичній системі України (с. 18-19).

Ступінь обґрунтованості, достовірність і новизна наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Вирішення актуальних проблем, покладених в основу дисертаційного дослідження, логічно зумовлює його мету, в якості якої обрано з'ясування ролі, потенціалу та можливостей впливу регіональних засобів масової інформації на політичну систему сучасної України.

Реалізація мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань:
1) виокремити політологічний дискурс у дослідженнях засобів масової інформації;

2) визначити функціональні особливості регіональних ЗМІ; 3) систематизувати методологію вирішення дослідницьких завдань; 4) проаналізувати зарубіжний досвід формування регіонального медіапростору; 5) дослідити політико-правові умови діяльності регіональних ЗМІ в Україні; 6) охарактеризувати партійну пресу як комунікаційну складову місцевих електоральних кампаній; 7) визначити чинники політизації регіонального медіаринку; 8) оцінити ресурсний потенціал місцевих ЗМІ у контексті розбудови громадянського суспільства; 9) дослідити можливості конвергенції регіональних ЗМІ як засобу конструювання нової політичної реальності (с. 19-20).

Об'єктом дослідження визначено інституціональні умови функціонування регіональних засобів масової інформації України. Предмет дослідження – місце та роль регіональних ЗМІ у суспільно-політичних процесах сучасної України (с. 20).

Використання широкої теоретико-методологічної бази, зокрема методології структурно-функціонального аналізу, інституційного, соціологічного та аналітичного методів, компаративного, аксіологічного, фактологічного, статистичного підходів, методологічних прийомів контент-аналізу (с. 20-21) дозволило здобувачеві сформулювати низку теоретичних положень і висновків, вартих наукової новизни.

Дисертант дав власне визначення поняттю «ресурси засобів масової інформації». Це сукупність можливостей, засобів та умов, які дозволяють забезпечити повний цикл обігу інформації та змістів – від появи інформаційного приводу до його презентації аудиторії у вигляді медіаконтенту із подальшою капіталізацією процесу (інформація та її джерела, кадри, засоби самоокупності та інвестиції, медіаринок та відповідна інфраструктура, знання про процес обробки та презентації інформації) (с. 51-52).

Встановлення відповідності практики регіональних партійних газет моделі функціонування видань на центральному рівні дозволило досліднику констатувати факт зниження впливу партій на формування усвідомленого вибору громадян по причині обмеженої спрямованості партійної преси, неможливості надання об'єктивної інформації про хід виборчого процесу та внутрішньопартійні тенденції. Адже видання, як правило, розміщують лише актуальні для партій матеріали в передвиборчий період. Відсутність цілісної концепції політичної комунікації є причиною зниження активності або припинення існування партійної періодики у післявиборчий період (с. 119-137).

Русиняк А. І. запропонував власні критерії оцінки ресурсного потенціалу регіональних ЗМІ, пов'язаних з виконанням неполітичних функцій мас-медіа і

розбудовою громадянського суспільства: суспільна консолідація та діалог; архівування важливих подій місцевого рівня як елементу історичної та національної пам'яті; забезпечення зворотнього зв'язку при формуванні порядку денного, формування спільних позицій та моделей соціального партнерства; соціалізація громадян та їх інтеграція в суспільні процеси як наслідок інформування (с. 45-61).

Дисертант уточнив зміст регіонального медіаринку України як системи взаємовідносин виробників інформаційного контенту, аудиторії та зацікавлених у впливі на неї суб'єктів, сфера інтересів яких обмежується певними межами територіального (адміністративного чи умовно регіонального) поділу. Особливу увагу в роботі приділено концентрованості, комерціалізованості, політизованості, конкурентності, конвергентності, регульованості, сегментованості та структурованості українського медіаринку (с. 144-148).

Аналізуючи роль регіональних медіа країн розвиненої демократії в процесах формування ідентичності та культури громади, Русиняк А. І. зауважив посилення втручання в медіасферу державами-сусідами, активізацію експансії олігархічних структур щодо ЗМІ, послаблення громадського контролю в діяльності медіа (с. 79-99).

Констатуючи позитивну динаміку функціонування регіональних медіа в Україні, здобувач зауважив суперечність і несистемність вітчизняної правової політики, що посилює від'ємний показник демократичних перетворень для якісного функціонування українських мас-медіа (с. 99-108).

Дослідивши активність традиційних місцевих ЗМІ у мережі Інтернет, дисертант дійшов до висновку про навздогінність їхньої конвергенції у зв'язку з відсутністю відповідного досвіду та навичок у використанні мультимедійних платформ, браком відповідних кадрів, дефіцитом матеріально-фінансових ресурсів, мінливістю аудиторії, яка орієнтована на вже існуючих онлайн-мовників (с. 185-195).

На основі аналізу тенденцій політизації регіонального медійного ринку України, дисертант визначив основні її чинники: потреба засобів масової інформації у фінансовій підтримці; виборчий процес, в який у різних формах залучені ресурси засобів масової інформації; нарощування власності і впливів економічними елітами; формування партійних структур та переформатування місцевих еліт (с. 142-167).

Структура дисертації Русиняка А. І. відповідає логіці дослідження, її меті та завданням.

У вступі сформульовано актуальність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, обґрунтовано теоретико-методологічну основу дисертації,

її теоретичне та практичне значення, а також представлено основні пункти наукової новизни (с. 18-25).

У першому розділі роботи автор здійснив кваліфіковану систематизацію та компетентний аналіз основних наукових публікацій зарубіжних та вітчизняних дослідників, що стосуються вивчення засобів масової інформації і констатував, що жодна теорія не визнає засоби масової інформації самостійним суб'єктом політики. Русиняк А. І. запропонував розгляд ЗМІ у форматі двох взаємопов'язаних статусів: як функціональної складової процесу реалізації політичних технологій і як інструменту конструювання і впливу на формування громадської думки, які посилюються загальними тенденціями політизації медіа, медіатизації політики, кросмедійності суспільства, збільшення аудиторії соціальних медіа та кількості активних користувачів мережі Інтернет (с. 26-45).

На думку здобувача, регіональні мас-медіа є провідними місцевими інформаційними майданчиками, що наслідують функціональні характеристики центральних ЗМІ, але вирізняються певними особливими чинниками: охопленням аудиторії, діапазоном актуальних тем, матеріально-технічним забезпеченням, рівнем інституціоналізованості, можливостями збереження нейтрального статусу, унормуванням журналістської діяльності. Русиняк А. І. доводить необхідність доцільності визначення функціональних особливостей місцевих ЗМІ з політичної і неполітичної точок зору. Для місцевих ЗМІ в контексті їхньої взаємодії з зовнішнім середовищем було виокремлено наступні функції: створення локального інформаційного простору з одночасним забезпеченням можливості включення в нього місцевого населення; постачання контенту для загальнодержавних ЗМІ; формування іміджу регіонів, брендів територій; створення бази для первинної підготовки кадрів; інформування державних органів та відомств про події у регіонах (с. 45-61).

Здобувач в якості методологічної бази дисертаційного дослідження обрав міждисциплінарну, що є спробою створення ресурсно інтегрованого інструментарію для опанування кроссистемної взаємодії ЗМІ, політики і суспільства (с. 61-74).

У другому розділі автор аналізує зарубіжний досвід формування регіонального медіа-простору, політико-правові умови діяльності регіональних ЗМІ в Україні, партійну пресу як комунікаційну складову місцевих електоральних кампаній. Зокрема, наголошено на тому, що законодавство розвинених країн у сфері медіа складалося протягом значного періоду часу в умовах розвитку інституту

парламентаризму, політичної опозиції, громадянського суспільства, що забезпечило функціонування потужних медіасистем, здатних до саморегуляції. Вибудоване за чіткими збалансованими правилами та принципами воно створило гарантії запобігання втручанню держави у діяльність ЗМІ за допомогою системи самоконтролю, забезпечило високий рівень конкуренції національних і регіональних видань, свободу преси та вільне висловлення думки. Досвід країн пострадянського табору свідчить про зумовленість достатніх умов якісного розвитку регіональних ЗМІ процесами децентралізації та реформування медіа (с. 79-99).

На думку дисертанта, рівень розвитку інформаційного законодавства функціонування регіональних ЗМІ України в цілому відповідає динамічним суспільним змінам: забезпечено доступ кожного громадянина до незалежної та достовірної інформації, закріплено механізми взаємодії місцевих медіа та владних структур, які позитивно впливають на динаміку регіонального життя. Проте Русиняк А. І. вказує на суперечливість та несистемність вітчизняної правової політики в інформаційній сфері, її кон'юнктуру спрямованість, що призводить до посилення негативного впливу політико-правових умов на діяльність регіональних ЗМІ в Україні. Тому необхідними є законодавчі зміни в нормативно-правовій діяльності (с. 99-119).

Дисертант доводить, що практика регіональних партійних газет у цілому відповідає особливостям функціонування центральних партійних видань; ефективність партійної періодики у процесі політичної комунікації в електоральних кампаніях забезпечується через збільшення тиражів, географії розповсюдження, періодичності. Проте зміст партійних видань під місцевих електоральних кампаній відрізняється декларативністю, популізмом, мітинговою риторикою, низьким рівнем інтелектуального потенціалу авторів матеріалів, зловживанням передруком без вказівки на першоджерело, використанням маніпулятивного контенту, застосуванням неетичних методів міжпартійної конкурентної боротьби. Цим зумовлений низький рівень затребуваності таких видань у масового читача (с. 119-137).

У третьому розділі здобувач зосереджує свою увагу на регіональних ЗМІ як акторах суспільно-політичних процесів в сучасній Україні. Зокрема, виокремлено чинники політизації регіонального ринку в Україні: потреба ЗМІ у фінансовій підтримці; виборчий процес; нарощування власності і впливів економічними і політичними групами; формування партійних структур та переформатування місцевих еліт. Їх мінімізація можлива шляхом запровадження реальної державної

підтримки регіональних ЗМІ, запозичення зарубіжного досвіду з оптимізації і самоокупності медіа, визнання пріоритетності етичних норм журналістської діяльності, посилення контролю за дотриманням норм виборчого законодавства, унеможливлення монополізації інформації, підвищення рівня медіакультури і медіаграмотності суспільства (с. 142-167).

Здобувач вважає, що регіональні ЗМІ, які функціонують у нових умовах конвергентності, мають усвідомлено підійти до зміни парадигми діяльності – не лише інформувати аудиторію, але й сприяти її комунікації.

Автор характеризує процес трансформації регіональних традиційних медіа в Україні як навздогінний, тобто не синхронний із глобальним процесом конвергенції. Причини цього: відсутність відповідного досвіду та навичок у використанні мультимедійних платформ, брак відповідних кадрів, дефіцит матеріально-фінансових ресурсів, мінливість аудиторії (с. 185-202).

Основні результати дисертаційного дослідження представлені у висновках, які відповідають сформульованій меті та завданням, є повними, обґрунтованими та логічно послідовними (с. 206-213).

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях.

Головні положення та результати дисертаційного дослідження Русиняка А. І. доведені до відома наукової спільноти, що підтверджено їх публікацією у фахових виданнях та апробацією на наукових заходах. Зокрема, за темою дослідження автором одноосібно було підготовлено чотири публікації у фахових наукових виданнях з політичних наук.

Апробація результатів дослідження відбувалася в процесі обговорення та виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Структура дисертації А. І. Русиняка адекватно віддзеркалює логіку розв'язання поставлених мети та завдань роботи і складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел з 327 найменувань. Обсяг основного тексту дисертації становить 196 сторінок. Дисертація відповідає вимогам державного стандарту, зокрема, пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року

(зі змінами) та відповідає паспорту обраної спеціальності (23.00.02 – політичні інститути та процеси).

Текст автореферату відповідає змісту дисертації, повністю відображає логіку дослідження, його основні результати та пункти наукової новизни. Автореферат оформлений відповідно до всіх вимог державного стандарту.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження, рекомендації щодо їхнього використання.

Висновки та результати роботи можуть бути використані при розробці освітньої програми за напрямом підготовки «Політологія», у викладанні навчальних дисциплін «Політичні інститути та політичні процеси в Україні», «Політична комунікація», «Політична культура», «Політичний менеджмент», «Новітні медіа», «Політична журналістика» тощо; при написанні підручників та навчально-методичних посібників. Політологічний аналіз діяльності регіональних медіа в політичній системі України, подані автором рекомендації також матимуть значний інтерес безпосередньо для державних діячів, політиків, журналістів та фахівців з медіа комунікацій для налагодження ефективної та багаторівневої комунікації між усіма учасниками політичного процесу.

Зауваження до змісту наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертацію Русиняка А. І., разом із тим слід висловити деякі критичні зауваження і міркування з приводу ряду її положень.

1. У підрозділі 2.3 «Партійна преса як комунікаційна складова місцевих електоральних кампаній» автор зосереджує свою увагу виключно на партійних друкованих ЗМІ як каналі політичної комунікації. В той же час поза увагою дослідника залишились інші, але не менш важливі ЗМІ (радіо, телебачення, інтернет-видання), які учасники виборчих перегонів успішно використовують для ефективної комунікації з виборцями.

2. Апелюючи до результатів соціологічних опитувань (с. 99, 113, 115-116, 132, 171, 179, 199) варто було б в посиланнях подати їх розгорнуту характеристику для більш повної та цілісної картини дослідження.

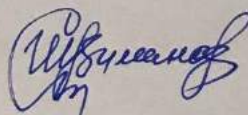
3. Оскільки автор використовував метод контент-аналізу в дослідженні інституціональних особливостей функціонування регіональних ЗМІ (аналіз нормативних документів (п. 2.1, 2.2), аналіз регіональної преси (п. 2.3)), було б доцільно чіткіше описати критерії відбору та оцінки документів.

Загальний висновок.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що запропонована до розгляду дисертація є самостійним та оригінальним дослідженням, яке повною мірою демонструє професійно-наукову зрілість та методологічну грамотність автора. Висловлені зауваження не носять принципового характеру і не применшують значимості роботи дисертанта, а лише пропонують можливі шляхи розвитку та вдосконалення досліджуваних проблем. Виходячи з тексту дисертації та ґрунтовних висновків до роботи, які були широко апробовані в значному науковому доробку, вважаємо, що дисертація «Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аналіз» носить оригінальний, самостійний та завершений характер і відповідає вимогам пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами) та паспорту обраної спеціальності, а її автор Русиняк Андрій Іванович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Шиманова-Стефанишин О. В.

Проректор з наукової роботи та зовнішніх зв'язків
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

проф. Вовканич А. С.